

TURCSÁNYI Károly – HEGEDŰS Ernő
Légideszant alakulatok rendvédelmi szerepkörben

A légideszant és légi szállítású csapatok haditechnikai eszközrendszerének vizsgálatára vonatkozó kutatást 2004-ben kezdtük meg a Zrínyi Miklós Nemzetvédelmi Egyetem Katonai Műszaki Doktori Iskoláján. Kutatásunk folyamán – a haditechnika, a harceljárás és a katonai szervezet kölcsönhatásait feltáró törvényszerűség figyelembe vételével – a légideszant csapatok komplex vizsgálatát végeztük illetve végezzük el.¹ Ennek folyamán rendvédelmi és rendvédelem-történeti vonatkozások is a kutatás tárgyát képezték, mivel a hagyományos katonai feladatok mellett a légideszant csapatok úgy a múltban, mint napjainkban egyre nagyobb szerephez jutnak a válságreagáló műveletek, a békefenntartás és a terrorrelhárítás területén is. Ezek a tevékenységek elég egyértelműen a rendvédelemhez is kötődnek. Ez a tendencia a történeti előzmények során is jól kimutatható a rendvédelem-történeti kutatás módszereivel. A második világháború folyamán rendvédelemhez kötődő alkalmazásokhoz kapcsolódnak például a fogolyszabadítás, városok rendészeti célú megszállása, illetve irreguláris és diverziós csoportok blokkírozása és felszámolása terepen. A témának magyar vonatkozásai is vannak, úgy jelenkori mint történeti vonatkozásban. A cikk keretei között ismertetni kívánjuk a téma hazai vonatkozásait, emellett utalunk a légideszant alakulatok rendvédelmi tevékenységével kapcsolatos eddigi publikációinkra és eredményeinkre is. Ismertetünk néhány történeti példát, amely jól rávilágít a légideszant csapatok rendvédelemben, illetve terrorrelhárításban betöltött szerepére. Kitérünk célunk annak bizonyítására, hogy a katonai és rendvédelmi szervezetek fejlődési tendenciáinak meghatározásában jelentős segítséget nyújthat a rendvédelem- történeti megközelítés.

A rendvédelmi szerepkör és mai aktualitása a légideszantok feladatrendszerében

A légideszant, a légi mozgékonyaság, a légi szállítású csapatok és a légi ellátás széles körű alkalmazása a korszerű hadviselés jelentős ismérve. Ehhez kapcsolódva felidézzük a légideszant csapatok tevékenységi területeinek egyfajta felosztását, ami egyúttal megszabja a területen folytatott kutatások fő irányait is. *A légideszant csapatok feladatrendszere két területre osztható. A légideszant csapatok egyfelől klasszikus katonai feladatokat oldhatnak meg, másfelől bevonhatóak a rendvédelem bizonyos feladataiba.*

A légideszant csapatok klasszikus katonai feladatai: hidak és hágók, illetve kulcsfontosságú útszakaszok elfoglalása, folyamatkezelések és partraszállások támogatása, részvétel üldözésben és bekerítésben, mélységi felderítés és diverzió. A klasszikus légideszant feladat és eszközrendszerhez kötődő publikációink a Katonai Logisztika,² a ZMNE Hallgatói Közlemények³ és a Magyar Szárnyak⁴ című folyóiratok hasábjain, illetve a ZMNE Repülőműszaki Intézet és OTDK konferencia-anyagok formájában,⁵ illetve hadtörténeti témájú kiadványokban önálló tanulmányként jelentek illetve jelennek meg.

A légideszant csapatok rendvédelemhez kötődő feladatai: városok rendfenntartási célú megszállása, az irreguláris és diverziós csoportok blokkírozása és felszámolása terepen, illetve a fogoly- és túszzabadítás. A légideszant csapatok rendvédelmi jellegű feladatai *szoros összefüggésbe hozhatóak napjaink válságreagáló műveleteivel⁶ és a terrorizmus elleni harccal. A rendfenntartási célú megszállás a válságreagáló műveletekhez és a békefenntartáshoz köthető. Napjaink ilyen feladatokra specializált gyorsreagálású magasabb-egységeinek jelentős részét – hozzávetőleg 30%-át - a gyorsan mozgósítható légideszant alakulatok teszik ki.⁷ A fogoly- és túszzabadítás, illetve az irreguláris és diverziós csoportok blokkírozása és felszámolása nyílt terepen a terrorrelhárítás rendvédelmi és katonai feladataihoz egyaránt köthetőek.⁸ A tús- és fogolyszabadítási műveletek leginkább a túszejtéses bűncselekmény megszakítása néven ismert rendvédelmi tevékenységhez köthetőek, amelyeket terrorcselekmény esetén különféle terrorrelhárító-egységek végeznek. Ezek a terrorrelhárító egységek egyaránt lehetnek katonai vagy rendvédelmi erők. Napjainkban a légideszant egységeket légi mozgékonyaság, az épületharc és a kiscsoportos önálló tevékenység területén rendelkezésre álló képességeik folytán egyre gyakrabban alkalmazzák a terrorrelhárításnak ezen a speciális területén.⁹ Az irreguláris és diverziós csoportok blokkírozása és felszámolása külföldi, illetve belföldi helyszíntől függően lehet inkább honvédelmi, illetve inkább rendvédelmi feladat. Ilyen feladatoknál az alkalmazó állam saját területén végzett műveleteknél gyakran együttműködésben tevékenykednek a katonai és a rendvédelmi erők.¹⁰ Ezekre a feladatokra napjainkban gyakran alkalmaznak területek gyors lezárására alkalmas légideszant csapatokat az afganisztáni hegyvidéken¹¹ és az afrikai szavannákon¹² egyaránt.*

Ennek a szervezet-fejlesztési tendenciának friss magyar vonatkozásai is vannak. A Magyar Köztársaság állampolgárainak terrortámadás elleni védelme érdekében a jövőben – a Rendőrség Terrorrelhárító Szolgálat mellett, azzal párhuzamosan – a Honvédség szervezeti keretei között is kialakítanak

egy terrorelhárító kommandót. A felállítás alatt álló új szervezeti elemet tervezetten a 34. Bercsényi Miklós Felderítő Zászlóalj bázisán hozzák létre¹³ Az ejtőernyős felderítő alakulat bázisán szervezett terrorelhárító kommandót belföldi és külföldi műveleteknél egyaránt alkalmazni kívánják. A felderítő zászlóalj haditechnikai eszközrendszere és képességei – az új feladatok hatékony ellátása érdekében – folyamatos fejlesztés alatt állnak. A nagy nyilvánosság előtt végrehajtott „Bebetési Irány 2005” gyakorlaton bemutatták a felderítő zászlóalj terrorelhárítással kapcsolatos új képességeit. A gyakorlaton a zászlóalj egy különleges műveleti csoportjának helikopteres be és kiemelése volt látható, úgynevezett gyorskötél segítségével, amelyre egy különleges műveleti raj csatlakozhat, a megfelelő hevederekkel. A gyorskötéles eljárás alkalmas a raj bonyolult terepviszonyok közötti be és kiemelésre, akár lakott területen is, így alkalmas a terrorelhárító csoportok hatékony bejuttatására. A 34. Bercsényi Miklós Felderítő Zászlóalj bázisán felállítás alatt álló új terrorelhárító kommandó megjelenésével hazánkban is létrejöhet egy kettős struktúra, amely szerint egy speciális rendvédelmi feladatra – a terrorelhárításra – egyaránt alkalmaznak katonai és rendőri erőket.

A légideszant csapatok tevékenységének kiemelkedő rendvédelem-történeti eseményei

A légideszant csapatok tevékenységi területeinek és szervezet-fejlesztési tendenciáinak rendvédelmi vonatkozásait kutatva felmerült a lehetősége egy rendvédelem-történeti kitekintésnek is.

Ennek keretében megvizsgáltuk az ejtőernyős, vitorlázógépes és légi szállítású, illetve légideszant eljárással bevetésre kerülő különleges hadviselési erők rendvédelmi tevékenységhez kötődő második világháborús műveleteit. A szovjet, német, brit és amerikai, illetve magyar vonatkozásokat vizsgáltuk ezen a területen. Az összes vizsgált légideszant műveleten belül a rendvédelemhez köthető műveletek száma hozzávetőleg 10% volt. Olyan műveletekre figyeltünk első sorban, mint a fogolyszabadítás, (5 ilyen műveletet találtunk) városok rendfenntartási céllal történő megszállása (5 művelet) és a diverzáns illetve gerilla csoportok blokkírozása és felszámolása terepen (2 művelet).

A vizsgálatok eredményeképpen több *következtetés volt levonható*. A második világháború során a légideszant csapatok rendvédelmi tevékenységgel összefüggő alkalmazása két fő okra volt visszavezethető: egyrészt a gyors beavatkozás, másrészt a meglepés igénye. A vizsgált, rendvédelemhez köthető légideszant műveletek egyik fontos jellegzetessége volt, hogy a végrehajtó csoport sok esetben valamilyen titkosszolgálat alárendeltségében tevékenykedő különleges műveleti erő vagy valamilyen titkosszolgálati szervvel együttműködő légideszant alegység volt. Mindez ezen a területen a különleges műveleti erők kiemelt szerepére enged következtetni.

A légideszant csapatok néhány fogolyszabadítási művelete

Egy ismert példa a légideszant csapatok túszzabadítási műveletére: *MUSSOLINI légideszant-kommandóval kivitelezett kiszabadítása a fogságból, 1943 szeptember 10-én*. Az RSHA, a Birodalmi Biztonsági Főhivatal titkosszolgálati alárendeltségben tevékenykedő német Friedenthal Különleges Alakulattól és hagyományos ejtőernyős csapatokból összeállított légideszantot vetettek be. Az RSHA által lefolytatott hosszasan nyomozati és hírszerző munka után sikerült behatárolni a fogva tartott MUSSOLINI pozícióját, akit a Gran Sassó 2900 méter magas hegyén, egy szállodában őriztek. A művelet végrehajtását egy ejtőernyős zászlóaljra bízták, ehhez csatlakozott az SS Friedenthal Különleges Alakulat 40 kommandója, Otto SKORZENY vezetésével. A szálloda előtt adódott egy nyílt terület, ahova vitorlázógéppel megoldható volt a leszállás. Itt landolt 12 db Gotha DFS 230 vitorlázóval a különleges erővel megerősített zászlóalj. *A művelet sikeres végrehajtásának egyik kulcsa a légideszant alakulatok speciális deszant-eszközeinek használata volt*. A Gotha DFS 230 deszant-vitorlázógépet már a besiklás folyamán nyitható fékernyővel és az orrészén elhelyezett fékezőrakétákkal látták el, így a gép képes volt 30–50 méteres sík terepszakaszon biztonságosan landolni és megállni. A vitorlázógépen beérkező légideszant erők egyik része megkezdte az épület elfoglalását, másik részüket a szállodához vezető drótkötélpálya biztosítására különítették ki. Az épületbe gyorsan és hatékonyan bejutottak az épületharcra és rohamműveletekre jól felkészített erők, a túszzabadítása néhány perc alatt megtörtént. MUSSOLINI után egy esetenként a légideszant csapatok által is alkalmazott speciális futárrepülőgépre, egy Fi-156 Storch fedélzetére ültették. Ez a repülőgép – kis tömegének és különleges szárnykialakításának köszönhetően – képes volt igen kis sebességgel, rendkívül rövid területen le és felszállni, így a kiszabadított tüsszal a területet gyorsan elhagyhatták. Az ismertett második világháborús példa alapján is látható, az ilyen műveletek rendszerint összetett szervezeti keretek közt zajlanak, klasszikus katonai és különleges hadviselési erők, titkosszolgálatok és rendvédelmi szervek együttes bevonásával.

Néhány további, ezúttal fogolyszabadítással kapcsolatos példát is megemlítenek. *Szövetséges hadifoglyok kiszabadítása céljából 1943 októbertől vetettek be ejtőernyős SAS különleges műveleti kom-*

mandókat az angolok. Október 2-ától október 6-ig 61 fővel működött egy kommandó az ellenség mögöttes területein Ancona és Pescara között. Ez alatt 50 szövetséges hadifoglyot szabadított ki. Július 31-én egy újabb 23 fős SAS különleges műveleti csoportot dobtak le ejtőernyővel Le Mans térségében. Ez a csoport már eredményesen zavarta a visszavonuló ellenség mozgását, emellett 150 fő hadifoglyot szabadított ki.¹⁴

A légideszant csapatok alkalmazása rendészeti célú megszállásra

A szovjet légideszant csapatok a besszarábiai légideszant műveletnél hajtottak végre rendvédelmi jellegű bevetést. Két légideszant dandárt vetettek be 1940. június 29-én, amikor a szovjet hadsereg a román haderő kivonását követően megszállta Besszarábiát. A szárazföldi haderőnem lovas és harcocszi csapatai gyors előrenyomulást hajtottak végre két kulcsfontosságú város, Izmail és Bolgrád irányába. A szárazföldi hadműveletek június 28-án kezdődtek meg. A légideszant csapatok tervezett feladata az volt, hogy szállják meg a városokat, akadályozzák meg az ott található objektumok, hidak és vasútvonalak, illetve az úthálózat és ipari kapacitások felrobbantását és megsemmisítését a kivonuló román csapatok részéről és biztosítsák a területet a gépesített és lovas csapatok beérkezéséig. Három légideszant dandárt a célterülettől 350 km. távolságra elhelyezkedő repülőtereken vontak össze. A szállítási feladatokat 170 darab TB-3 repülőgép végezte. A három dandárból végül csak kettőt vetettek be, a harmadikat tartaléknak hagyták. A bevetés napján egy légideszant-dandárt Bolgrádtól 12 km-re dobtak le. A dandár a várost estig el is foglalta. A következő napon a dandár egyik zászlóalja elfoglalta Kagul városát is. A következő bevetni kívánt légideszant-dandárt eredetileg leszálló módszerrel kívánták deszantolni az Izmail város környéki repülőtereken. Mivel a légi felderítés adatai alapján úgy találták, hogy ez nem lehetséges, 30-án ejtőernyős dobással – nehézfegyverzet nélkül - deszantolták a dandárt, közvetlenül Izmail területén. A dandár még aznap megszállta a várost, és biztosította a város környéki létfontosságú útvonalakat is. A művelet folyamán fegyveres összetűzésre nem került sor a visszavonuló román erőkkel.

Athén térségében 1944 október 12-én vetettek be egy angol ejtőernyős zászlóaljat az egymással ellenséges görög irreguláris erők összetűzésének megakadályozására. A román hadsereg átállása miatt a Görögországot megszálló német csapatok erők elvágásának megelőzése érdekében a gyors visszavonulás mellett döntöttek. A német haderő október 4-ig bezárólag őrítette ki Athént, majd néhány napon belül az egész országot. Ezt követően az országban belpolitikai feszültségek alakultak ki az angolbarát és a baloldali beállítottságú ellenálló erők között. Mivel a baloldali irreguláris alakulatok voltak túlsúlyban, fennállt a veszélye Athén megszállásának. Az angol katonai felső vezetés egy hadtestet indított útnak azzal a feladattal, hogy szálljon partra Görögországban, és stabilizálja a belpolitikai válságot. A hosszú hajút miatt a partra szállásra csak 13-án és 14-én kerülhetett sor, így az angol katonai vezetők gyorsabb megoldást kerestek Athén megszállásának megelőzésére és térségének stabilizálására. 12-én a főváros melletti Mégara repülőtéren ledobtak egy ejtőernyős zászlóaljat. A zászlóalj ejtőernyős ugrására erős szélben került sor, ami növelte a szétszóródást és a sérülések számát. A földet érést követően a zászlóalj biztosította a repülőteret, ahova vitorlázó gépeken az ejtőernyős alakulat mozgékonyságának fokozása céljából gépjárműveket deszantoltak. A zászlóalj járművein bevonult Athénbe, ahol a partra szálló erők harcelőrseként hatékonyan beavatkoztak a zavargásokba, így nagy mértékben hozzájárultak a stabilitás megteremtéséhez.

A légideszant csapatok alkalmazása diverzáns és gerilla csoportok blokározására és felszámolására

Jugoszláv partizán csoportok felszámolása céljából alkalmaztak légideszantot 1944 május 25-én Drvarnál, két hegyivadász hadosztály bekerítő műveletének támogatására. A bevetést az SS Fallschirmjäger 500 ejtőernyős zászlóalj¹⁵ hajtotta végre. TITO partizánjai a hegyekben folytatták gerillaharcukat. A német vezetés elhatározta, hogy megsemmisíti TITO főhadiszállását. A főhadiszállás egy fennsíkon volt Drvar közelében, egy mély barlangban. A fegyveres védelmet 12000 partizán látta el. Ellenük került bevetésre a német légideszant-zászlóalj 800 embere azzal a céllal, hogy kössék le a partizánok erőit, amíg a főerők – két hegyivadász zászlóalj – elvégzi a terület bekerítését és megközelíti a partizánok főhadiszállását. Csak két hullámban voltak képesek a deszantot eljuttatni a célhoz, mivel nem biztosították a feladat végrehajtásához szükséges kellő számú szállító repülőgépet. Ráadásul öt órányi különbséggel vetették be a két támadó deszant-hullámot. Az első, ejtőernyős légideszant hullám elfoglalta Drvar városát. A második, vitorlázógépes hullámmal további 300 fő érkezett és kihasználva az első hullám által elért harcászati eredményeket, közvetlen támadást indított TITO főhadiszállása ellen. A bekerítést végző szárazföldi erők – a tervezett beérkezési időponthoz képest – jelentős késéssel közeltek a partizán főhadiszálláshoz. A két hegyivadász hadosztály csak másnap reggel mentette fel a

harcban álló SS zászlóalj. A légideszant zászlóalj ez idő alatt felmorzsolódott, 800 emberéből 600 odaveszett. TITO ugyan elmenekült a főhadiszállásról, de a partizánok erőit az ejtőernyős támadás valóban lekötötte, és azok a bekerítést követően jelentős veszteségeket szenvedtek.

1944 júniusa és augusztusa között ejtőernyős partizáncsoportok felszámolására egy magyar ejtőernyős zászlóalj Beregszász majd Máramarosziget bázisról vetettek be, egyfajta deszant-elhárító tartalékként. A feladat végrehajtását a térségben egyre növekvő számban ledobásra kerülő magyar–szovjet ejtőernyős diverziós (partizán) csoportok tették indokolttá. Ekkorra már rendelkezhetett információval arról a magyar katonai vezetés, hogy a német ejtőernyős csapatok sikeres bevetést hajtottak végre a Jugoszláv hegyekben tevékenykedő partizánok ellen. A katonai vezetés ezért májusban elrendelte az ejtőernyős zászlóalj mozgósítását ejtőernyős partizáncsoportok elleni tevékenységre. A szovjet hadsereg a magyar hadifoglyok diverziós feladatok ellátására vállalkozó állományát – összesen 391 főt – partizániskoláiban robbantásra és ejtőernyős ugrás végrehajtására képezte ki, majd szakasz erejű csoportokban, szovjet parancsnok-helyettessel, rádióssal és orvossal, esetleg robbantási szakemberrel megerősítve dobta le ejtőernyővel Magyarország észak-keleti területein. A diverziós csoportok bevetésének súlypontja a Munkács–Szatmárnémeti térség volt. A májustól szeptemberig bevetett 19 csoport többségét ott vetették be. A ledobott egységek rejtőzködését segítette az erdős-hegyes terep, amelynek tisztásain lehetőség nyílt a légi utánpótlás és erősítés fogadására is. A csoportok feladata a diverziós cselekmények végrehajtása, esetenként mélységi felderítő tevékenység mellett a helyi ellenállás szervezése volt. Május 10-én, Munkáctól északra dobtak le egy 22 fős magyar-szovjet ejtőernyős csoportot.¹⁶ Augusztus 8-án Munkáctól 15 km-re délre dobtak le egy 11 fős magyar-szovjet egységet.¹⁷ Augusztus 25-én éjjel három szállító repülőgép fedélzetén érkezett be egy 31 fős erősítés és az utánpótlás, amelyet jelzőtüzekkel megvilágított területre dobtak le ejtőernyővel. Szeptember 24-én éjszaka további utánpótlás és két fő erősítés érkezett légi úton. Augusztus 21-én Szatmárnémetitől északra, Máramarosziget térségében dobtak le egy 14 fős magyar-szovjet csoportot.¹⁸ Szeptember 20-án egy újabb 12 fős csoportot¹⁹ dobtak le itt. Szeptember 17-én Szatmárnémetitől délre dobtak le egy 21 fős magyar-szovjet csoportot²⁰ két szállító repülőgép fedélzetéről. A magyar ejtőernyős zászlóalj június 5-én indult Pápáról Beregszászra, majd 27-én állományát a diverziós tevékenység súlypontjának áthelyeződése miatt Máramaroszigetre vezényelték. A zászlóalj szakasz-század szinten teljesített járőr-feladatokat a környező területeken. Egy Ju-52-es szállító repülőgépekkel üzemelő repülőszázad ebben az időszakban a térségben tevékenykedett²¹. A zászlóalj települési területéhez közel, Aknaszlatinán egy kisebb repülőtér is rendelkezésre állt, így felmerült a szükség szerinti ejtőernyős alkalmazás gondolata is.²² A nagy területen szétszórva ledobott diverziós csoportok blokározásánál és felszámolásánál elvileg hasznosnak bizonyult volna a zászlóalj alegységeinek ejtőernyős ledobása, erre végül mégsem került sor. A helyi hatóságok – főként a csendőrség – ugyanis általában hatékonyan számoltak fel a diverziós csoportokat, így elegendőnek bizonyult az ejtőernyős zászlóalj gépjárműves járőrtevékenysége. Habár ennél a műveletnél nem került sor ejtőernyős deszant vagy légi szállítású művelet végrehajtására, a tervezés szintjén mégis megjelent annak szándéka.

1944 július 22-én a Dél-Franciaország területén elhelyezkedő Vercors-fennsík gerilla-csoportok felszámolása céljából hajtott végre zászlóalj erejű légideszant műveletet a német haderő.²³ A légideszant két szárazföldi hadosztályt – többségében hegyivadász erőket – támogatott az irreguláris csoportok által megszállt fennsík elfoglalásában. A tengerszint felett 1000 méterre elhelyezkedő, rendkívül elzárt Vercors fennsík a normandiai partraszállást követően vált tömegessé a francia gerillák jelenléte. Mintegy 6000 fő gerilla tevékenykedett ott, az erdős-hegyes terepnek köszönhetően viszonylag rejtve. A szövetségesek a nagy létszámú, jól szervezett gerillacsoport felfegyverzésére és kiképzésére törekedtek, mivel a dél-franciaország területén tervezett partraszállás²⁴ támogatására, esetleg nagyobb létszámú szövetséges légideszant fogadására is alkalmasnak tartották ezt a katonai erőt, illetve a területet. A szövetséges titkosszolgálati szervek ejtőernyős deszant módszerrel juttattak el rádiós specialistákat, egy építőmérnököt és rajj erejű különleges hadviselés erőt a francia ellenállók segítésére és irányítására. A további hatékony légi ellátás érdekében a mérnök vezetésével a gerillák megkezdték egy 1000×140 méteres tábori leszállópálya építését a fennsík legalkalmasabb területén, Vassieux városa mellett. Még a leszállópálya elkészültét megelőzően, július 14-én – az addigi egy-két gépes szállításoktól eltérően – 72 db B-17-es jutott el 800 db ejtőernyős konténerekben mintegy 300 tonna ellátmányt az ellenállók számára²⁵. A német légielő észlelte a szövetséges utánpótlás-szállítási műveletet, és vadászgépeivel akadályozta a konténerek összegyűjtését. Az ejtőernyős konténerekkel aknavetőket és automata fegyvereket, lőszert és egyéb anyagokat juttattak el a gerilláknak. A nehézfegyverzet – könnyű hegyi ágyúk és páncéltörő ágyúk – eljuttatását a leszállópálya elkészülte után, szálló módszerrel kívánták megoldani.

A gerillák létszámának intenzív növekedése, az egy lépcsőben, nagy számú géppel végrehajtott légi ellátási művelet és végül a további erők és eszközök fogadását lehetővé tévő leszállópálya építése arra készítette a német katonai vezetést, hogy jelentős erők összevonásával megkezdje a gerilla-erők azonnali felszámolását. A német tervek a francia gerillák erőinek hatékony lefogásán alapultak, mivel el akarták kerülni, hogy a mozgékony ellenálló csoportok valamilyen irányba elhagyják a területet. Ennek érdekében jelentős repülő-erőket vontak össze a közeli repülőtéren,²⁶ és bombázó bevetésekkel egy hetes intenzív előkészítésbe, a kulcsfontosságú objektumok és Vassieux rombolásába kezdtek. A gerillák erőinek hatékony lefogására a fennsíkot bekerítették, a támadást minden irányból egy időben kezdték meg, a fennsík középső területein elhelyezkedő leszállópályát és a környékbeli falvakat pedig egy légideszant-támadással kívánták lefogni. A szárazföldi erők – főként hegyivadász csapatok – támadása július 21-én kezdődött meg. A légideszantot ezzel egy időben vetették be. Vadászrepülőgépek intenzív légi előkészítését követően, azok további támogatása mellett egy vitorlázógépes deszant-század elfoglalta a Vassieux melletti leszállópályát, rajta ütött az építést végző gerillákon és megszállta a környező épületeket. Más vitorlázógépes szakaszok a környező falvakat támadták meg és foglalták el. A sikeres deszant-támadás jelentős veszteségeket okozott a gerilláknak, lehetetlenné tette a további légi ellátást, emellett a deszant ellenőrzése alá vonta a terület központi részén átfutó utakat, így megakadályozta a területet védő gerillaerők átcsoportosítását is. A deszant első hullámát alkotó 20 gépet követően további 25 vitorlázó – köztük Gotha közepes szállító vitorlázók – érkeztek be a területre. A deszant az esti órákban a leszállópálya körül, illetve az elfoglalt falvakra, mint megerősített támpontra támaszkodva védelembe ment át. A gerillák ugyanakkor mozgósították tartalékaikat és megkezdték a deszant bekerítését. A második harcnapon a gerillák erőikkel lerohanták a német deszant védőkörleteit, de – főként a támogató repülőgépek hatékony tevékenységének köszönhetően – rohamaikat sora visszaverték. A leszállópályára eközben szállító-repülőgépek fedélzetén, leszálló módszerrel érkezett utánpótlás és további erősítés. A gépek a visszaúton a német deszant sebesültjeit szállították el.²⁷ A szállító repülőgépeket és a leszállópályát a gerillák tűz alatt tartották, jelentősebb veszteségek okozására azonban – megfelelő fegyverzet hiányában – nem voltak képesek. A szárazföldi támadás végül sikerrel járt, a német csapatok több ponton betörték a fennsíkra és felvették a kapcsolatot a deszant erőivel. A fegyveres küzdelem intenzív szakasza a harmadik harcnapon véget ért, ezután még három hétig végezték az erdős terepszakaszok megtisztítását a német erők.

A légideszantok rendvédelmi szerepével kapcsolatban eddig megjelent publikációink tanulságai

A légideszant csapatok rendvédelemhez kötődő tevékenységi területeinek vizsgálatáról három publikációnk jelent meg, a Kard és Toll című folyóirat hasábjain illetve a Rendvédelem-történeti Füzetekben. A három publikációban leközölt főbb következtetések:

„Katonai és rendvédelmi alakulatok a terrorizmus elleni harcban”²⁸ Ebben a publikációban összehasonlítottuk a rendvédelmi és katonai terrorelhárító alakulatok képességeit, a terrorelhárítás fogalmát, annak kötődését a rendvédelmi szervek – főként a rendőri csapaterő – karhatalmi tevékenységhez. Emellett vizsgáltuk a szervezett bűnözői csoport felszámolását, összevetve a haderő felderítő-diverzans csoport felszámolása esetén végzett tevékenységével. Megállapítottuk, hogy a mélységi felderítő csapatok speciális képességei közös vonásokat mutatnak a rendvédelmi szervek terrorelhárító csoportjainak egyes képességeivel. Kimutattuk, hogy terrorelhárító alakulatok létrehozása és szervezése területén létezik egy európai modell, amely a rendvédelmi szervekre épül, emellett létezik egy speciális katonai erő alkalmazására épülő angolszász modell is. Vizsgáltuk a titkosszolgálatok szerepét is. Véleményünk szerint a jövőre vonatkozó legvalószínűbb szervezet-fejlesztési tendencia egy kettős modell kialakulása, mivel a rendőri és katonai alapon szervezett terrorelhárító csoportok képességei és működési lehetőségei jól kiegészítik egymást. Ebből következhet például a közös kiképzés lehetősége.

„Légideszant alakulatok a terrorizmus elleni harcban”²⁹ címmel közöltünk egy cikket ugyanott. 34 ország terrorelhárító alakulatának vizsgálatát követően megállapítottuk, hogy azok 80%-a rendelkezik a légideszant fogalmköréhez köthető helikopteres légimozgékony képességgel. Ez leginkább az az igénnyel magyarázható, hogy a terrorelhárító csoport rövid idő alatt legyen eljuttatható a terrorcselekmény helyére. Tehát elsődlegesen nem a közvetlen alkalmazásnál, hanem a légimozgékony célterületre szállításnál jelentkezik a terrorelhárító csoportok légideszant jellege. (Ugyanakkor az objektumokba behatolás végrehajtásánál a terrorelhárító kommandók gyakran alkalmaznak alpin-technikát, ami szerves részét képezi a helikopteres légideszant egységek harceljárásának.) Megállapítottuk továbbá, hogy a terrorelhárító alakulatok 50%-át napjainkban a mélységi felderítő, illetve különleges hadviselés erők bázisán szervezik, ezáltal az érintett országok katonai erőt alkalmaznak, illetve katonai erőt is alkalmaznak egy rendvédelmi feladatra. Kimutatható, hogy a katonai alapokon szervezett ter-

rorelhárító csoportok létrehozásának egyik fő oka a külföldi alkalmazás igénye. A katonai alapon szervezett terrorelhárító csoportokkal kapcsolatban kimondható, hogy a műszaki-üzemeltetési és kiképzési feltételek egy része a haderő bázisán inkább rendelkezésre áll.

„Katonai erők rendvédelmi szerepkörben – légideszant alakulatok a terrorizmus és a szervezett bűnözés elleni harcban”. címmel Hegedűs Ernő tartott előadást a Szemere Bertalan Magyar Rendvédelem-történeti Tudományos Társaság konferenciáján. A konferencia lehetőséget teremtett a szakterület művelőivel folytatott személyes konzultációra. Az előadás írott változata a Rendvédelem-történeti füzetek című tudományos periodikában jelenik meg.³⁰

Konklúzió

A napjainkban egyre erősödő tendencia, amely szerint a légideszant csapatokat fokozódó mértékben vonják be a válságkezelés és a terrorelhárítás feladataiba, már a történeti előzmények szintjén is behatóan. Ezek a tevékenységi formák részben a rendvédelem körébe sorolhatók, így sok esetben dokumentálható az együttműködés, illetve területek közötti átfedés a rendvédelmi szervekkel. Számos alkalmazási példán nyomon követhető a titkosszolgálatok, a különleges hadviselés erők és a légideszant csapatok együttműködése, illetve a speciális deszant eszközök használata. Az is jól nyomon követhető a példákon, hogy egy túszzabadítási művelet hatékony végrehajtásához különféle szervezetek közötti összehangolt együttműködésre és speciális eszközökre van szükség. *A második világháború során a légideszant csapatok rendvédelmi tevékenységgel összefüggő alkalmazása két fő okra volt visszavezethető: egyrészt a gyors beavatkozás, másrészt a meglepés igénye volt az, ami indokolta az ilyen jellegű – légimozgékony és légideszant képességekkel bíró – katonai erő alkalmazását.* (A tanulmányban bemutatott műveletek eklatáns példái annak, hogy a rendvédelemtől a katonai elemek nem idegenek. *a szerk.*)³¹

Jegyzetek:

¹ TURCSÁNYI

² TURCSÁNYI – HEGEDŰS KL234-248; TURCSÁNYI – HEGEDŰS KL249-272; TURCSÁNYI – HEGEDŰS KL147-148;

³ HEGEDŰS ZMNEHK

⁴ HEGEDŰS MSZ

⁵ HEGEDŰS OTDK

⁶ HAJDÚ István

⁷ KŐSZEGVÁRI 1998

⁸ KŐSZEGVÁRI 2003

⁹ Sok más terrorelhárító szervezet mellett erre példa a légideszant harceljárásával tevékenykedő britt Special Air Service (Különleges Légi Szolgálat), melyet a hetvenes évektől alkalmaznak terrorelhárító feladatokra is.

¹⁰ SZÉP – FELHÁZI

¹¹ KŐSZEGVÁRI 2004

¹² HAJDÚ Péter

¹³ BERCSÉNYI

¹⁴ SAS

¹⁵ Az alakulat 1943 végén került felállításra a haditörvényszék elé állított és elítélt katonákból. Az állomány egy része a gdanskmatzkaui és a dachauai katonai börtönökből hozták az alakulathoz. A katonák visszakapták rangjukat és beosztásukat feltéve, hogy elvállalnak néhány speciális légideszant bevetést. McNab

¹⁶ MASZLOV–MELNYIKOV csoport, később VATUTYIM, majd THANKO-osztag.

¹⁷ USZTA-csoport, később RÁRÓCZI egység.

¹⁸ Dékán-csoport

¹⁹ RISZDORFER-csoport

²⁰ MALÉTER-csoport

²¹ SZABÓ

²² HUSZÁR

²³ PEARSON

²⁴ A partraszállás tervezett időpontjához képest egy hónapot késett, ez is hozzájárult Vercors védőinek vereségéhez.

²⁵ PEARSON

²⁶ A német repülőteret többször támadni próbálták a szövetségesek, de a bombázók kétszer is célt tévesztettek és más repülőtereket bombáztak.

²⁷ PEARSON

²⁸ TURCSÁNYI – HEGEDŰS KT18-27

²⁹ TURCSÁNYI – HEGEDŰS KT16-25

³⁰ HEGEDŰS KH

³¹ GÁSPÁR – PARÁDI; PARÁDI 1994; PARÁDI 1996; PARÁDI 2000/23-26; PARÁDI 2000/79-87; PARÁDI 2001; PARÁDI 2002.

A jegyzetekben használt rövidítések:

MONOGRÁFIÁK

- HAJDÚ István — HAJDÚ István (szerk.): *Válságreagáló műveletek elmélete és gyakorlata a XXI. században*. Budapest, 2004, ZMNE.
- KŐSZEGVÁRI 2003 — KŐSZEGVÁRI Tibor: *A nemzetközi terrorizmus elleni harc katonai területei és feladatai I*. Budapest, 2003, ZMNE.
- KŐSZEGVÁRI 1998
MCNAB — KŐSZEGVÁRI Tibor: *Hadviselés a XXI. században*. Budapest, 1998., ZMNE, 24-33. p.
— MCNAB, Chris: *Fallschirmjäger: A német ejtőernyős – haderő képes története a II. világháborúban*. [German Paratroopers] ford.: SZILÁGYI Béla, Debrecen, 2000, Hajja és fia könyvkiadó.
- PARÁDI 1996
PEARSON — PARÁDI József (szerk.): *A magyar rendvédelem története*. Budapest, 1996², Osiris.
— Michael PEARSON: *A diadal könnyei. az elárult Vercors*. [Tears of Glory] ford.: SZILÁGYI Tibor Budapest, 1982, Kossuth, 134-240. p.
- SZABÓ — SZABÓ Miklós: *A Magyar Királyi Honvéd Légierő elméleti – technikai – szervezeti fejlődése 1938-1945*. Budapest, 1999, Zrínyi.
- SAS — *A SAS enciklopédia*. Budapest, 2000, Zagora Kft.

TANULMÁNYOK

- BERCSÉNYI — Csapatszemle: Az MH 34. Bercsényi Miklós Felderítő-zászlóalj. *Magyar Honvéd*, XVI. évf. (2005) 16. sz. 3-5. p.
- GÁSPÁR – PARÁDI — GÁSPÁR László – PARÁDI József: A magyar határőrizeti szervek feladatai, a katonai határőrizetre történő áttérés időszakában 1912-1914. *ZMKA Akadémiai Közlemények*, XXX.évf. (1987) 134. sz. 131-151. p.
- HAJDÚ Péter — HAJDÚ Péter: Fire Force: gerillaellenes helikopteres egység Rhodesiában. *Haditechnika*, XXXVII. évf. (2003) 4. sz. 36-41. p.
- HEGEDŰS MSZ — HEGEDŰS Ernő: A magyar katonai ejtőernyőzés, és a légideszant alakulatok szervezeti fejlődésének vázlata 1937-2003. *Magyar Szárnyak*, XXXI.évf. (2003) 31. sz. 108-113. p.
- HEGEDŰS ZMNEHK. — HEGEDŰS Ernő: Légideszant – A Légierő gyalogsága: a légideszant és a gyorsreagálású erők alkalmazásának harcászati elvei. *ZMNE Hallgatói közlemények*, VIII. évf. (2003) 3. sz. 190-212. p.
- HUSZÁR — HUSZÁR János: A magyar ejtőernyős alegységek harci tevékenysége 1944-ben. *Hadtörténelmi Közlemények*, C.évf. (1987) 2. sz. 289. p.
- KŐSZEGVÁRI 2004 — KŐSZEGVÁRI Tibor. A terrorizmus elleni harc katonai tapasztalatai Afganisztánban. *Hadtudomány*, XIV.évf. (2004) 3-4. sz. 67-76. p.
- PARÁDI 1994 — PARÁDI József: Áttérés a háborús határőrizetre az első világháború előtt. *Rendvédelem-történeti Füzetek (Acta Historiae Praesidii Ordinis)*, IV. évf. (1993) 5. sz. 13-17. p. A tanulmány korábbi változata 1993. szeptember 21-én Budapesten hangzott el a Szemere Bertalan Magyar Rendvédelem-történeti Tudományos Társaság által szervezett rendvédelem-történeti tudományos konferenciasorozatnak a „*Háború, forradalom, trianon*” című V. konferenciáján. A publikált tanulmány az előadás javított, bővített és átdolgozott változata.
- PARÁDI 2000/23-26 — PARÁDI József: A rendvédelmi diszciplína Magyarországon. *Rendvédelem-történeti Füzetek (Acta Historiae Praesidii Ordinis)*, X. évf. (2000) 12. sz. 23-26. p. A tanulmány korábbi változata 1999. október 6-án Budapesten hangzott el a Szemere Bertalan Magyar Rendvédelem-történeti Tudományos Társaság által szervezett rendvédelem-történeti tudományos konferenciasorozatnak „*A közigazgatás, a véderő és a rendvédelem kapcsolatának változásai a polgári magyar állam időszakában*” című XII. konferenciáján. A publikált tanulmány az előadás javított, bővített és átdolgozott változata.
- PARÁDI 2000/79-87 — PARÁDI József: A rendvédelem, közigazgatás és a véderő kapcsolata a kiegyezéstől a második világháborúig. *Rendvédelem-történeti Füzetek (Acta Historiae Praesidii Ordinis)*, X. évf. (2000) 12. sz. 79-87. p. A tanulmány korábbi változata 1999. október 6-án Budapesten hangzott el a Szemere Bertalan Magyar Rendvédelem-történeti Tudományos Társaság által szervezett rendvédelem-történeti tudományos konferenciasorozatnak „*A közigazgatás, a véderő és a rendvédelem kapcsolatának változásai a polgári magyar állam időszakában*” című XII. konferenciáján. A publikált tanulmány az előadás javított, bővített és átdolgozott változata.
- PARÁDI 2001 — PARÁDI József: Rendvédelem vagy rendészet. *Belügyi szemle*, XLIX. évf. (2001) 2. sz. 97-108. p.
- PARÁDI 2002 — PARÁDI József: Rendvédelem kontra rendészet. *Pécsi határőr tudományos közlemények*, I.évf. (2002) 1. sz. 7-12. p. A tanulmány korábbi változata 2002. júniusában Pécsen hangzott el a Magyar Hadtudományi Társaság Határőr Szakosztályának Pécsi Szakcsoportja által szervezett hadtudományi tudományos konferenciasorozatnak „*Határőrség és rendészet*” című I. konferenciáján. A publikált tanulmány az előadás javított, bővített és átdolgozott változata.
- SZÉP – FELHÁZI — SZÉP László – FELHÁZI Sándor: A területellenőrzés, mint a szárazföldi csapatok tevékenységének új eleme. *Hadtudomány*, VIII. évf. (1998) 4. sz. 3. p.
- TURCSÁNYI — TURCSÁNYI Károly: Az ember – haditechnika rendszer a tudományos technikai forradalomban. *Honvédelem*, XXXIX. évf. (1988) 8. sz. 83-93. p.
- TURCSÁNYI – HEGEDŰS
KL234-248 — TURCSÁNYI Károly – HEGEDŰS Ernő: Bevezető gondolatok a légideszant és légi szállítású csapatok alkalmazásának, szervezetének és haditechnikai eszközeinek vizsgálatához. *Katonai Logisztika*, XII. évf. (2004) 4. sz. 234-248. p.

- TURCSÁNYI – HEGEDŰS KL249-272 — TURCSÁNYI Károly – HEGEDŰS Ernő: A szovjet légideszant fegyvernem alkalmazásának, szervezetének és haditechnikai eszközeinek fejlődése (1930-1945) I. *Katonai Logisztika*, XII.évf. (2004) 4. sz. 249-272. p.
- TURCSÁNYI – HEGEDŰS KL147-185 — TURCSÁNYI Károly – HEGEDŰS Ernő: A német légideszant fegyvernem alkalmazásának, szervezetének és haditechnikai eszközeinek fejlődése (1930-1945) II. *Katonai Logisztika*, XII.évf. (2005) 12. sz. 147-185. p.
- TURCSÁNYI – HEGEDŰS KT18-27 — TURCSÁNYI Károly – HEGEDŰS Ernő: Katonai és rendvédelmi alakulatok a terrorizmus elleni harcban. *Kard és Toll*, VI.évf. (2005) 2. sz. 18-27. p.
- TURCSÁNYI – HEGEDŰS KT16-25 — TURCSÁNYI Károly – HEGEDŰS Ernő: Légideszant alakulatok a terrorizmus elleni harcban. *Kard és Toll*, VI.évf. (2005) 3. sz. 16-25. p.
- ELŐADÁS
HEGEDŰS KH — HEGEDŰS Ernő: *Katonai erők rendvédelmi szerepkörben – légideszant alakulatok a terrorizmus és a szervezett bűnözés elleni harcban*. A Szemere Bertalan Magyar Rendvédelem-történeti Tudományos Társaság 2004. október 13-14.-én megrendezett „*Karhatalmi feladatok a bűnmegelőzés és a békefenntartás szolgálatában*” című konferenciájának előadása.
- KÉZIRAT
HEGEDŰS OTDK — HEGEDŰS Ernő (konz.: Turcsányi Károly): *A légideszant csapatok harcjárműveinek és fegyverzetének haditechnika történeti áttekintése*. 2005 áprilisi OTDK pályamunka, Haditechnika és haditechnika történet szekció II. helyezés. Budapest, ZMNE